

УДК 631.164.23:330.356.3

© 2014

*О.В. Липкань**Білоцерківський національний аграрний університет*** Науковий керівник — доктор економічних наук Л.М. Сатир*

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОБҐРУНТУВАННЯ ПОТРЕБИ В РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Мета. Довести нагальну потребу нормування капіталу та спрогнозувати потребу в капіталі для ТОВ агрофірма «Текуча». **Методи** — системний підхід (для вивчення економічних явищ), структурно-логічний аналіз, монографічний (для вивчення літературних джерел), статистичний. **Результати.** Розглянуто суть і можливості застосування нормування капіталу на сільськогосподарських підприємствах Черкаської області. **Висновки.** Розраховано потребу в основному, оборотному та людському капіталі в розрахунку на 1 га посівів сільськогосподарських культур залежно від рівня їхньої урожайності. Досвід може бути адаптований для визначення нормативної потреби в інвестиційних ресурсах для цільових регіональних програм розвитку сільського господарства.

Ключові слова: капітал, основний капітал, оборотний капітал, земельний капітал, нормування.

У сучасних умовах для вітчизняних підприємств, зокрема сільськогосподарських, залишаються характерними низький рівень забезпеченості капіталом, дефіцит джерел його формування, розгортання конкурентної боротьби за обмежені ресурси фінансового ринку та необхідність їх здешевлення. Тому нині одним із найактуальніших завдань у забезпеченні підвищення ефективності діяльності підприємств є вдосконалення наявних та розробка нових підходів до формування й управління функціонуванням їхнього капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням ефективності використання капіталу та нормування потреби в капіталі присвячено багато праць відомих науковців, зокрема зарубіжних — І.Т. Балабанова, В.В. Бочарова, В.В. Ковальова та це питання також досліджували вітчизняні вчені — В.Г. Андрийчук, В.В. Баліцька, О.Є. Гудзь, М.Я. Дем'яненко та ін.

Мета досліджень — довести нагальну потребу нормування капіталу та спрогнозувати потребу в капіталі для ТОВ агрофірма «Текуча».

Методи досліджень. Використано системний підхід (для вивчення економічних явищ), структурно-логічний аналіз, монографічний (для вивчення літературних джерел), статистичний.

Результати досліджень. Зростання частки

матеріальних та енергетичних витрат у структурі собівартості продукції диктує необхідність переходу на менш трудомісткі ресурсоощадні технології виробництва сільськогосподарської продукції.

У сфері збуту агропродукції потрібно забезпечити: проведення аналізу місткості ринку і маркетингових досліджень; просування продукції власного виробництва на регіональному, міжрегіональному та міжнародному ринках; сприяння створенню єдиної заготівельно-збутової мережі, яка передбачає заготівлю, переробку, зберігання та реалізацію кінцевого продукту з метою об'єднання різних форм господарювання.

Здійснення цих заходів великою мірою залежить від антикризової інвестиційної стратегії (як на макрорівні, так і на рівні суб'єктів господарювання), що визначає вибір і методи реалізації найраціональніших способів оновлення й розширення виробничого, науково-технічного, фінансового потенціалу і спрямована на створення сприятливих умов для майбутнього розвитку. При цьому основним завданням у виборі напряму інвестування є визначення економічної ефективності від укладення коштів. Тому, з одного боку, антикризова інвестиційна стратегія має бути розрахована на досить тривалий період

часу, а з другого — бути варіантною і гнучкою, щоб своєчасно вносити корективи з урахуванням кон'юнктури [1].

Обґрунтування стратегії відтворення виробничого потенціалу агропідприємств має базуватися на нормативах потреби капіталу у виробництві провідних видів продукції. Основою розробки нормативів є технологічні карти виробництва певних видів агропродукції.

Розрахунок нормативів у агровиробництві доцільно здійснювати на 1 га або на 1 умовну голову. Механізм формування нормативу використання основних засобів (амортизації) базується на чинних стандартах бухгалтерського обліку, зокрема П(с)БО 7 «Основні засоби», а також наказі про облікову політику підприємства, в якому передбачено способи та норми амортизації [2].

Вартість використаного основного капіталу за виробництва сільськогосподарської продукції відображається у вигляді амортизаційних відрахувань, які на основі Методичних рекомендацій щодо калькулювання та визначення собівартості продукції, робіт та послуг у сільському господарстві переносяться безпосередньо на собівартість продукції. Встановлено, що агрофірма «Текуча» використовує рівномірний метод амортизації при середній ставці 10% за активними та 5% — за пасивними основними засобами виробництва.

На основі визначеної частки у загальній структурі витрат машинно-тракторного парку та вартості їх амортизації здійснюється розподіл між зазначеними видами сільськогосподарської продукції (табл. 1).

Варто зазначити, що окремі види основних засобів беруть участь у вирощуванні кількох видів сільськогосподарських культур. Їх участь визначали за обсягами виконаних робіт по кожній культурі, або за часом, витраченим на виконання механізованих робіт по кожній з них. Це має велике значення у формуванні виробничого капіталу, який зумовлює виробничі витрати.

Водночас розподіл амортизації будівель і споруд виробничого призначення здійснюється з урахуванням площ, які використовують для зберігання агропродукції або для інших виробничих потреб. Розподіл нарахованої амортизації за виробничими приміщеннями здійснюється на основі частки площі посіву під певною культурою в загальній структурі [3].

Установлено, що, на відміну від минулих років, коли співвідношення між активною та пасивною частинами в рослинництві станови-

ло від 60 до 40%, нині воно змінилось і варіює від 80 до 20%. Ця обставина пояснюється зменшенням частки будівель і споруд, які використовують у технологічному процесі виробництва продукції рослинництва [4].

Особливу увагу у визначенні вартості слід приділити використанню мінеральних добрив, оскільки в технологічних картах їх відображають у перерахунку на діючу речовину. Водночас агропідприємства здійснюють оплату за фізичну вагу (або одиницю). Розрахунок нормативу оборотного капіталу передбачав підсумовування вартості насіння та садивного матеріалу *i-мої* культури, грн; вартості добрив *i-мої* культури, грн; вартості хімічних засобів захисту *i-мої* культури, грн; вартості електричної енергії за обробітку *i-мої* культури, грн; вартості нафтопродуктів, витрачених за обробітку *i-мої* культури, грн; вартості запчастин, витрачених на техобслуговування і ремонт техніки, що застосовується за обробітку *i-мої* культури, грн; вартості матеріалів, використаних на ремонт техніки, що застосовується за обробітку *i-мої* культури, грн; вартості оплати послуг сторонніх організацій за обробітку *i-мої* культури, грн; суми оборотного капіталу, який витрачався за обробітку *i-мої* культури, грн.

Обсяги та вартість оборотних засобів визначали також за даними первинного обліку витрачання їх на вирощування *i-мої* культури, щоб установити реальні показники їх витрачання і в разі необхідності зрозуміти можливі перевитрати або економію, що відбивається на загальній сумі потреби в цьому виді ресурсів (табл. 2).

Вважаємо за доцільне за розрахунок вартості мінеральних добрив використовувати перевідні коефіцієнти з фізичних одиниць в одиниці діючої речовини, що дасть можливість повністю відобразити фактичну вартість придбаних мінеральних добрив.

Установлення вартості людського капіталу базувалося на основі даних технологічної карти з виробництва певного виду агропродукції, де було визначено кількість затраченої праці у людино-годинах. Нормативну потребу в людському капіталі в розрахунку на 1 га посівів сільськогосподарських культур визначали діленням суми витрат на оплату праці за вирощування *i-мої* культури на площу посіву, помноженої на індекс збільшення заробітної плати.

Загальна сума потреби в інвестиціях обчислюється через підсумовування визначених складових нормативів на 1 га посівів сільсько-

1. Нормативи потреби основного капіталу в розрахунку на 1 га посівів сільськогосподарських культур

Сільсько-господарська культура	Урожайність, ц/га	Первісна вартість основних засобів виробництва, грн/га	Вартість використаних основних засобів виробництва (амортизація), грн/га	у т.ч. вартість, грн/га	
				будівлі та споруди	машини та обладнання
Пшениця озима	47,1	2189,8	240,21	34,59	205,62
	58,4	3567,9	290,83	44,53	246,30
Ячмінь озимий	39,1	3457,2	239,01	33,23	205,78
	48,9	4089,2	295,85	45,27	250,58
Ячмінь ярий	33,4	2456,1	219,19	40,33	178,86
	41,8	3456,1	260	42,64	217,36
Кукурудза на зерно	56,1	6532,1	594,03	109,3	484,73
	74,6	5423,1	504,3	88,27	416,05
Горох	23,9	3216,1	268,89	54,89	214
	26,1	3112,4	307,2	53,46	253,74
Соняшник	29,1	3657,1	358,2	50,51	307,69
	35,4	3867,1	346,92	70,08	276,84
Соя	12,5	1978,1	129,45	23,07	106,38
	20,6	2007,2	168,45	28,47	139,98

Джерело: розрахунки автора.

господарських культур.

У проведенні прогностичних розрахунків потреби в інвестиціях брали до уваги розраховані науковцями очікувані індекси цін на основні

групи складових вхідних матеріальних ресурсів, які використовуються для виробництва агропродукції: пальне, мінеральні добрива тощо (в табл. 3).

2. Нормативи потреби оборотного капіталу в розрахунку на 1 га посівів сільськогосподарських культур

Сільсько-господарська культура	Урожайність, ц/га	Усього оборотного капіталу, грн/га	у т.ч. вартість, грн/га				
			насіння та посадковий матеріал	мінеральні добрива	нафто-продукти	оплата послуг сторонніх організацій	інші матеріальні витрати
Пшениця озима	47,1	2769,48	386,22	847,8	678,24	188,40	668,82
	58,4	3240,04	564,73	1047,11	679,78	224,84	723,58
Ячмінь озимий	39,1	2389,9	419,15	637,35	603,80	171,92	557,68
	48,9	2572,64	533,99	710,52	591,20	167,73	569,20
Ячмінь ярий	33,4	2235,91	378,76	633,66	553,96	155,43	514,10
	41,8	2303,6	420,09	675,91	535,88	196,04	475,68
Кукурудза на зерно	56,1	5968,11	1670,66	1485,08	1308,73	603,31	900,33
	74,6	4640,12	1430,83	1219,71	967,56	374,49	647,53
Горох	23,9	2206,48	347,98	585,23	557,55	173,99	541,73
	26,1	2410,6	377,15	602,65	571,59	248,73	610,48
Соняшник	29,1	4228,02	959,43	850,73	1356,05	319,82	741,99
	35,4	4029,93	950,84	854,91	1148,02	328,87	747,29
Соя	12,5	2207,81	456,63	589,72	485,44	320,03	355,99
	20,6	3007,39	619,44	822,76	609,97	439,81	515,41

Джерело: розрахунки автора.

Методичні підходи до визначення нормативної потреби в капіталі для виробництва та відтворення продукції тваринництва ідентичні з методичними підходами до визначення нормативної потреби в капіталі для виробництва продукції рослинництва. Різниця полягає лише у вихідній інформації і порядку розрахунків та об'єктах, на які розробляються нормативи капіталу. У тваринництві нормативна потреба в капіталі визначається з розрахунку на одну умовну голову, за статево-віковими групами або на одиницю виробленої продукції: молока, приросту свиней.

Методичні підходи до розрахунку витрат виробництва ґрунтуються переважно на даних бухгалтерського обліку із застосуванням ряду нормативних показників. Результативним показником є розрахункова величина, яка кореспондується з обліковими даними в натуральному вираженні та оцінкою витрат за наявними на конкретний час цінами [5].

У визначенні натуральних елементів витрат доцільно використовувати дані про фактичні витрати впродовж останніх років, чинну нормативну базу, технологічні карти і фактичні технології виробництва з урахуванням продуктивності тварин.

Для розрахунку витрат на оплату праці доцільно визначити коефіцієнт, який відображає співвідношення фактичної оплати праці за певним видом продукції до середньої оплати

1 люд.-год по національному господарству за прийнятий базовий рік.

Вартість кормів розраховують на основі нормативних їх витрат на одиницю тваринницької продукції з урахуванням продуктивності, вікових особливостей та структури раціонів тварин.

На основі обчисленої собівартості різних видів кормів розраховують загальну вартість 1 т корм. од., необхідної для виробництва певних видів тваринницької продукції.

До засобів захисту тварин доцільно внести витрати на придбання медикаментів, вітамінів, біопрепаратів, антибіотиків, антигельмінтів і дезінфікуючих засобів, хірургічного та лабораторного обладнання, інструментів тощо.

Зважаючи на постійну зміну ринкової вартості основних засобів у тваринництві, потрібно провести їх дооцінку для визначення реальної вартості.

За визначення середньорічної вартості оборотних засобів пропонуємо собівартість без амортизації скоригувати на період обігу авансованих оборотних засобів у поточні витрати. Для проведення коригування визначають структуру витрат за елементами та окремими статтями. За кожною складовою структури потрібно розрахувати коефіцієнт обігу та середньорічну вартість авансованих для цього оборотних засобів з використанням технологічних карт виробництва певного виду про-

3. Прогнозні нормативи інвестицій на відтворення капіталу, грн/га

Сільськогосподарська культура	Урожайність	Рік					
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Пшениця озима	47,1	99,90	102,45	108,26	111,66	116,35	121,23
	58,4	93,88	96,32	101,81	105,04	109,56	114,16
Ячмінь озимий	39,1	107,2	110,1	116,2	119,8	124,8	129,9
	48,9	90,2	92,6	97,9	101,0	105,3	109,7
Ячмінь ярий	33,4	119,3	122,5	129,4	133,3	138,8	144,6
	41,8	95,7	98,1	103,7	107,0	111,5	116,2
Кукурудза на зерно	56,1	165,4	169,4	179,2	185,6	193,8	201,7
	74,6	91,3	93,6	99,0	102,8	107,5	112,0
Горох	23,9	165,5	169,8	179,3	184,8	192,4	200,3
	26,1	149,0	152,5	161,2	166,6	173,6	180,8
Соняшник	29,1	220,0	225,2	238,0	246,6	257	267,5
	35,4	168,9	172,9	182,8	189,4	197,5	205,7
Соя	12,5	287,7	294	310,7	321,3	334,7	348,4
	20,6	227,2	232,1	245,3	253,9	264,7	275,6

Джерело: розрахунки автора.

дукції. Відношення суми виробничих витрат до загальної суми середньорічної вартості оборотних засобів за елементами і статтями визначає інтегральний період їх обігу. Як

свідчать розрахунки, нині загалом у сільськогосподарському виробництві України середній період обігу оборотних засобів становить 1, що до свинини — 0,6.

Висновки

Для вдосконалення внутрішньогосподарського планування потреби інвестицій на виробництво окремих видів сільськогосподарської продукції слід використовувати методичні підходи до визначення нормативу використання основних засобів (амортизації), оборотних активів та людського капіталу. Запропонований підхід до розрахунку нормативів інвестиційних ресурсів на 1 га посіву (голову худоби і птиці) та одиницю основних видів сільськогоспо-

дарської продукції з урахуванням урожайності (продуктивності) сприятиме раціональному використанню виробничого потенціалу та реалізації всіх виробничих можливостей сільськогосподарського підприємства. Він може бути адаптований з незначним коригуванням у різних регіонах для визначення нормативної потреби в інвестиційних ресурсах за розробки та реалізації цільових регіональних програм розвитку сільського господарства.

Бібліографія

1. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник/В.Г. Андрійчук. — К.: КНЕУ, 2013. — 779 с.

2. Івашина О.Ф. Інституціональна структура економічної категорії нагромадження капіталу/О.Ф. Івашина, С.Ю. Івашина//Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. — Вип. 227. — 3 т. — Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. — Т. 1. — С. 291–296.

3. Калитич Г.І. Науково-технологічний та інноваційний розвиток: концепції, моделі, рішення: монограф./Г.І. Калитич, К.М. Коржавін. — К.: UKRINETEІ, 2008. — 268 с.

4. Лелюк О.О. Оптимізація структури капіталу аграрних підприємств/О.О. Лелюк//Агросвіт. — 2010. — № 21. — С. 36–42.

5. http://www.rusnauka.com/10_ENXXIV_2007/Economics/21881.doc.htm

Надійшла 26.08.2014.